

3. Hafta: Devlet ve Uluslararası Düzen-1

Uluslararası İlişkiler, bir disiplin olarak ortaya çıktığı ilk dönemlerden itibaren devletin kendisi ile değil, uluslararası alandaki eylemleri ve davranışları ile ilgilenmiştir. Bu noktada, herhangi bir bilimsel bilgi üretme alanının bir disiplin haline gelmesi ile ilgili olarak bir takım kriterlerden bahsetmek gerekir. Bu kriterler, bu alanı diğer alanlardan ayıran bilimsel sınırların çizilmiş olması, bu alana dair ayrı ve belirli kavram, fikir ve kuramların ortaya çıkmaya başlamış olması ve kendisini bu alanın düşünürü olarak tanımlayan belirli bir akademik grubun oluşmaya başlaması olarak tanımlanabilir.

İşte bu kriterler çerçevesinde ele aldığımızda Uİ'nin akademik bir disiplin olarak ortaya çıkması 1950'ler civarındadır. Birçok çalışmada vurgulandığı gibi ilk Uluslararası İlişkiler Kürsüsü, İngiltere Aberyswyth'de, 1900'lerin başlarında kurulur. Ancak bu tarih Uİ'in akademik bir disiplin olma kriterlerine kavuştuğu değil, kurulduğu tarih olarak düşünülmelidir. Gerçekten de bu tarihten itibaren geçen elli yıl içinde esas olarak siyaset bilimciler, hukukçular ya da askerler/diplomat devlet seçkinleri, bu alanda bilimsel bilgi üretirler. 1950'lerden itibaren ise, akademik alanlarını dış politika/ dış ilişkiler (foreign affairs) ulusal güvenlik ve strateji gibi terimlerle tanımlayan bir yazarlar/düşünürler grubunun özellikle ABD'de, doğrudan ya da dolaylı olarak hükümetin desteği ile kurulan araştırma merkezi, enstitü, üniversite ve medya kuruluşlarında bu alanda çalışmaya başladıklarını görürüz. Soğuk Savaş'ın başlaması ve iki kutuplu dünya düzeninin ortaya çıkışı sürecinde ABD'nin politika üretme sürecine doğrudan katkıda bulunmayı amaçlayan bu yazarlar, bu çalışmalarını ile Uİ disiplinini ortaya çıkarırlar. Bu dönemin siyasal konjonktürüne uygun olarak da devletlerin kendisine değil, uluslararası alandaki eylem ve faaliyetlerine odaklanırlar. Devletleri oluşumunu tamamlamış, birbirine benzer, soyut aktörlere indirgerler ve aynı yapısal koşullara maruz kalan egemen eşit aktörler olarak tanımlarlar. Bu tarihten itibaren de, Uİ, devletin nasıl ortaya çıktığı, devletlerin toplumsal yapı ve kökenleri, devletleşme sürecinin uluslararası sistemle ilişkisi, devlet içindeki siyasetin uluslararası sistemde meydana gelen değişimlerden nasıl etkilendiği gibi konuları çalışma alanı dışında bırakır. Bunlar devletin içini ilgilendiren konulardır ve Siyaset Bilimi'nin konusudur.

Bu noktada altı çizilmesi gereken husus şudur: Uİ'i Siyaset Bilimi'nden ayırarak, ayrı bir akademik disiplin haline getiren bu temel varsayımlar, uluslararası düzenin ve bu düzenin içinde devletin davranışına dair sorgulanamaz, verili bir çerçeve de çizmiş olurlar. Yani bu

varsayımları, birer varsayım olarak değil, uluslararası ilişkilerin yüzyıllardır değişmeyen doğal ve değişmez yapısı olarak tarif ederler. Bu realist yoruma göre, uluslararası sistemde yeni devletler kurulup yıkılabilir; güç dengesi ve dağılımı değişebilir; ittifaklar kurulup bozulabilir; savaşlar yaşanıp barışlar yapılabilir; ancak uluslararası ilişkilerin yüzyıllardır var olan temel yasaları işlemeye devam eder. Uluslararası düzenin yüzyıllardır değişmeyen bir düzen olduğu anlayışının dayandığı bu varsayımlar nelerdir:

- Devletler uluslararası ilişkilerin temel aktörleridir.
- Uluslararası düzen içinde yaralan devletlerin her biri bütüncül yapılardır; toplumlarının bütünü temsil ederler ve onlar adına rasyonel kararlar alırlar. Bu rasyonel kararlar devletin temsil ettiği toplumun bütünüdür çıkarını yansıtır. Bu çıkar, ulusal bir çıkar ve toplum içindeki farklı grup ve sınıflara göre farklılaşmaz.
- Uluslararası düzende yer alan devletlerin tümü, içerde tam egemen, dışarda da birbirine eşit aktörlerdir. Hiçbir devlet, bir diğeri için üstün bir otorite değildir; tüm devletler egemendir. Bu nedenle uluslararası düzen, üyeleri eşit derecede egemen devletlerden oluşan, hiçbir devletin diğeri üzerinde yaptırım gücüne sahip olmadığı, anarşik bir düzendir.

Vurguladığımız gibi, Uluslararası İlişkilerin ayrı bir disiplin olarak tanımlamasını sağlayan bu temel varsayımlar, belirli ve hakim bir uluslararası düzen kavrayışı geliştirilmesine de yardımcıdır. Soğuk Savaş boyunca bu varsayımlar üzerinden üretilen bilgiler, dış politika analiz ve anlatıları, bölge çalışmaları, savaş, barış, tehdit analizleri uluslararası ilişkilerin bu varsayımlarını daha da pekiştirmiş ve doğallaştırmıştır. Diğer bir deyişle bu realist varsayımların giderek güçlenerek uluslararası alana dair hegemonik bir perspektif haline gelmesi, ABD'nin de hegemonik bir güç haline gelmesiyle paraleldir. Bu noktada Uİ, siyasetin, temel olarak da ABD dış politikasının entelektüel çerçevesi olarak gelişen bir disiplin olmuştur.